

CÎTEVA DESCOPERIRI IZOLATE DE LA CALLATIS

O. BOUNEGRU și C. CHIRIAC

În urma unei deplasări efectuate în împrejurimile orașului Mangalia am descoperit câteva torți șampilate grecești, precum și o șampilă tegulară; toate acestea au fost găsite în mai multe puncte situate în perimetrul necropolei tumulare a cetății Callatis. Cu toate că este vorba de descoperiri fortuite, fără a avea un context arheologic clar, am considerat utilă publicarea lor, fie și numai pentru faptul de a intra în circuitul științific¹.

THASOS

1 Toartă șampilată păstrată fragmentar (pl. I, 1). Simbolul este reprezentat de o secure cu două tăișuri.

Πουλυάδου

Θασίω[ν]

L = 4,2; 1 = 1,7. Astfel de șampile apar la Koukos² și în agoraua Atenei, dar cu simbol diferit³. Datare: 320—200 î.e.n.⁴

2 Toartă șampilată avînd ca simbol capul Gorgonei (pl. I, 2).

[Θασίων] [Γη]λεφάνης Λυσκλῆς

L = 2,9; 1 = 1,7 Datare: 350—330 î.e.n. (grupa a IV-a) după Vinogradov⁵, dacă nu chiar sfîrșitul grupei a III-a (cca. 350 î.e.n.)

¹ Mulțumim și pe această cale tov. L. Buzoianu pentru sprijinul pe care ni l-a dat în identificarea șampilelor.

² Y. Garlan, BCH, suppl., V, p. 240, nr. 43.

³ *The Athenian Agora*, XII, p. 397.

⁴ G. Vinogradov, NE, X, 2, 1972, grupa V.

⁵ *Ibidem*, p. 49, 61.

SINOPE

1 Toartă șampilată fragmnetară (pl. I, 3).

ἄστ[υνόμου]
 Ἴκεσ[ίου τοῦ]
 Βακ[χίου]
 Ἀτῶτ[ης]

L = 1,8 ; l = 2,8. Astynomul Ἴκεσίος ὁ Βακχίου este întâlnit în Dacia⁶ și pe litoralul vest-pontic, dar împreună cu alți producători.⁷ Acest astynom apare deci în zona amintită pentru prima oară în asocieri cu producătorul Ἀτῶτης. Datare : 150—120 (după Gracov) sau 183—150 (după Brașinski).

2 Toartă șampilată păstrată fragmentar (pl. I, 4). În dreapta este reprezentată ca simbol o tolbă cu săgeți.

[Ἡρ] ακλειδης[ς]
 ἄστυνόμ[ου]
 Καλλιτιθ[ένου]

L = 4,7 ; l = 2,2. Trei exemplare identice la Callatis⁸. Astynomul Καλλισθένης este comun grupelor IV și V la Gracov, respectiv perioada 180—150 și 150—120 î.e.n. Exemplarul nostru aparține se pare grupei a IV a cronologice.

3 Toartă șampilată păstrată fragmentar (pl. I, 5). În dreapta se găsește simbolul, un vas cu două torți (amforă?).

[ἄστυ]νόμου
 [Ἔστι]αῖου sive [Ἐκατ]αῖου
 ...λιος

L = 4,3 ; l = 2,7. Ambele nume sînt comune grupelor IV și V la Gracov, deci 180—150 și 150—120 î.e.n. sau 220—183 și 183—150 după Brașinski. După simbol, credem că șampilă aparține mai degrabă astynomului Ἐστιαῖος⁹.

④ Toartă șampilată păstrată fragmentar (pl. I, 6). În dreapta este plasat simbolul, divinitate feminină sprijinită pe o coloană și ținînd în mîna stîngă cornul abundenței.

⁶ Astynomul Ἴκεσίος ὁ Βακχίου apare și în Dacia, la Moigrad ; I. Glodariu, *Relațiile Daciei cu lumea elenistică și romană*, Editura Dacia, Cluj, 1976, p. 196, nr. 66.

⁷ La Callatis apare în asociere cu Ἡρακλῆιδης : M. Gramatopol, Gh. Poenaru Bordea, Dacia, N.S., XIII, 1969, cat. 557.

⁸ *Ibidem*, p. 204, nr. 488—490.

⁹ I. B. Brașinski, *Anticinii gorod*, Moscova, 1963 ; V. A. Vasilenko, S.A., 1971, p. 245—250.

[ἀστυ]νόμου

[Ποσιδεί]ου

[τοῦ Θεα]ρίωνο[ς]

L = 3,8 ; l = 2,4. Numele acestui astynom apare destul de des la Callatis¹⁰, Tomis¹¹, Histria¹² precum și la Costinești¹³ și la Fintina Mare¹⁴. Datare : 150—120 (după Gracov) sau 183—150 (după Brașinski).

5 Toartă șampilată (pl. I, 7). În dreapta se găsește simbolul, reprezentat printr-un ciorchine.

ἄστυνόμου

Αἰσχίνου

Φιλοκράτης

L = 4,8 ; l = 1,6. Numele astynomului apare foarte frecvent în Dobrogea mai ales la Callatis¹⁵ și la Histria¹⁶. Datare : 180—150 (după Gracov) sau 220—183 (după Brașinski).

RHODOS

1 Șampilă circulară slab imprimată (pl. I, 8). În centru se găsește floarea de rodie.

ἐπὶ [Ἄ]ρίστον[ος] θεσμοφο[ρίου]

Diametrul = 3,6. Numele acestui eponim¹⁷ mai apare în Dobrogea la Histria¹⁸ dar și la Cetățeni (jud. Argeș)¹⁹. Datare : 220—180 i.e.n.

2 Toartă șampilată păstrată fragmentar (pl. I, 9). Din șampilă se mai păstrează doar literele E Π. Este de proveniență rodiană, fără a putea face alte precizări.

CHERSONES

1 Toartă șampilată păstrată fragmentar (pl. I, 10). Legenda este dispusă pe două rânduri. În stînga rîndului de jos se află monograma AP.

Πολυς [τράτου]

ἄστυνόμ[ου]

¹⁰ M. Gramatopol, Gh. Poenaru Bordea, *op. cit.*, nr. 571—576 și 641.

¹¹ Idem, SCIV, 19, 1968, 1, nr. 27—28.

¹² V. Canarache, *Importul amforelor șampilate la Istria*, Editura Academiei, București, 1957, nr. 323—328.

¹³ M. Gramatopol, Gh. Poenaru Bordea, Dacia, XIII, cat. 1124.

¹⁴ M. Irimia, Pontica, 6, 1973, p. 23, nr. 3.

¹⁵ M. Gramatopol, Gh. Poenaru Bordea, *op. cit.*, nr. 368.

¹⁶ V. Canarache, *op. cit.*, cat. 216.

¹⁷ R.E., suppl. V, s.v. *Rhodos*, col. 836, nr. 82.

¹⁸ V. Canarache, *op. cit.*, nr. 551.

¹⁹ I. Glodariu, *op. cit.*, p. 185, nr. 16 = D. Tudor, Arh. Mold., V, 1967, p. 54, nr. 21.

Numele acestui astynom, însoțit de monograma AP, este întâlnit la Chersones²⁰ și la Callatis²¹. Dată : 250—220 î.e.n.²².

HERACLEA

1 Ștampilă englică aplicată pe gîtul unei amfore (pl. I, 11). Cele două rînduri ale legendei sînt despărțite de un simbol, reprezentînd un tirs.

.....ολλ.....

.....ω.....

Dată : ultimul sfert al secolului al IV-lea î.e.n.²³.

CNIDOS

① Toartă ștampilată (pl. I, L3). În colțul din dreapta jos prezintă un simbol reprezentat printr-o ancoră.

[ε]πι Ἐρμoκρά

τευ[ς] Θευδο

σίov Κνίδι[ov]

L = 4,5 ; l = 1,6. Dată : sfîrșitul secolului al III-lea — începutul secolului al II-lea î.e.n.²⁴.

Ștampilă aplicată pe toarta unui lagynos (pl. I, 12).

[Π]οσειδώνιov

L = 1,8 ; l = 0,7. Numele producătorului Ποσειδώνιος apare pentru prima oară pe teritoriul Dobrogei. Dată : secolul al III-lea î.e.n.

—Ștampilă tegulară păstrată fragmentar (pl. I, 14). A fost descoperită în curtea C.A.P.-ului din Mangalia într-un mormînt de incinerare datat în secolul al IV-lea î.e.n. Ștampila a fost imprimată în negativ. S-au mai păstrat doar primele două litere, în ligatură, anume MP sau MA. Acestea reprezintă începutul unui nume propriu, probabil al producătorului de țigle, nume greu de întregit, datorită lipsei unor indicii clare. Oricare ar fi însă numele acestui producător, important ni se pare faptul că îl putem adăuga pe lista producătorilor de țigle care au activat, în perioada elenistică, la Callatis²⁶.

²⁰ B. B. Borisova, N.E., XI, 3, nr. 13.

²¹ M. Gramatopol, Gh. Poenaru Bordea, *op. cit.*, nr. 902—903.

²² R. B. Ahmerov, V.D.I., 1949, p. 99, nr. 4.

²³ I. B. Broșinski, N. E., V, 1965.

²⁴ V. Grace, *Stamped amphora handles found in 1931—1932*, p. 241.

²⁵ M. Bucovală, *Necropole elenistice la Tomis*, Constanța, 1967, p. 34, mormîntul CCCVI.

²⁶ Pentru alți producători de țigle de la Callatis, în perioada amintită, vezi Th. Sauciu-Săveanu, *Callatis*, în *L'archéologie en Roumanie*, Bucurest, 1938, fig. 107 și 108.

QUELQUES DÉCOUVERTES ISOLÉES DE CALLATIS*Résumé*

Les auteurs présentent une série de 13 sceaux appliqués sur les anses des amphores grecques découvertes à Callatis et une inscription sur tuile provenant de la même localité. Les sceaux grecs proviennent des amphores fabriqués à : Thasos, Sinope, Rhodos, Cnidos, Kersones et Heraclea. En ce qui concerne le sceau sur tuile, étant conservé en état fragmentaire il est difficile à préciser un complètement tant soit peu admissible.